

İlgaz Gümüştas Zugzwang

Satranç ve Sanat

Geçen ay satranç bir sanat olabilir mi? sorusunun cevabını arayacağımızı duyurmuştuk. O zaman sözümüzü tutalım ve hemen işe başlayalım.

Bugün sanat denildiğinde akla gelen nedir? Resim, müzik, heykel, tiyatro vb. güzel sanat dalları değil mi? Peki satranç bir sanat olabilir mi? *Bu soruyu satrançla sanatın birçok ortak yönü olduğunu söyleyerek yanıtlayabiliriz. Madde madde sıralayalım.

- 1) Her ikisi de maddi açıdan amaçsızdır.
- 2) Satrancı oynayan kimse de tıpkı sanatçı gibi kendi dünyasını kurar ve günlük yaşantının tek düzeliğinden, kendisine kurduğu hayal ülkesine gider.
- 3) Yüzyıl önce oynanan oyunlar kuşkusuz sadece oyundu ama örneğin Rubinstein'in oyunlarını saran, o derin kendini adama duygusu*, sanki üzerinde aylarca uğraşmış, en ince çizgilerine hayati önem verilmiş, sakalları barok sanatıyla kabartılmış, alnında körlüğün verdiği kırışıkları belirtilmiş bir Homeros heykeline benzemez mi?

**Satrançta insan zekası şartlı refleks veya alışkanlıkla açıklanamayacak bir özellik gösterir: yaratıcılık. Devamlı satranç oynamakla yaratıcılık gelişir mi? Büyük satranççıların çok satranç oynamak sonucu bir çeşit otodinamizm kazandığı ileri sürülmüştür. Gerçekten iyi oyuncular değişik satranç pozisyonlarına anında cevap bulmakta ve en iyi hamleyi yapmaktadırlar. Teorik bilgiler tabii ki gereklidir ama bu bilgiler ona yaratıcılık yolunu açmaz. Bütün yaratıcılarda ortak olan yön, geniş bir hayal gücü sayesinde gizli kalmış olanakları bulup çıkartmaktır. **

Bir maç izliyoruz ve gözlerimiz gördüğüne inanmıyor, heyecanımız bütünüyle açığa çıkıyor ve bizde bu oyun derin etkiler bırakıyor. Çok güzel bir oyun diyoruz hatta oyunu oynayan kişi bizim kahramanımız oluyor. Biz de onun gibi oynamaya çalışıyoruz. Bu biz satranççıların birçoğuna olmuştur. Sanat da nereden doğarsa doğsun ve sanatçı yaratımında neyi göz önünde bulundurursa bulundursun sanatın da sanatçının da tek bir amacı vardır. Bu amaç güzeli yaratmaktır. Bizde haz uyandıran oyunlar birer sanat eseridir.

Başka bir yerden bilgi verelim. Aristoteles'in teorisine göre güzellik iç şarttan meydana gelir. Bu şartlar matematik oranlarıdır. Yani güzelliğin karakteristik belirtisi, bir şeyin bütünü ile parçaları arasında görülüp sezilen matematik oranıdır. Aristoteles güzelliği meydana getiren bu üç unsuru şöyle sıralar :

- 1) Düzen
- 2) Simetri ve Oran
- 3) Belli Sınırlar

Yazımızın sonuna gelirken satrancın sanat olduğunu düşündüğümü anlıyorum. O zaman iki soru çıkıyor karşıma :

1) Diğer sanatların aksine satranç iki kişinin karşılıklı olarak yaptığı bir sanattır. Güzeli yakalamak için rakibinize mecbur olma durumumuz var mı? Onun kötü hamleleri yüzünden yaptığımız sanat eseri olmaktan çıkar mı? Yoksa sadece bizim hamlelerimiz güzeli bulmaya yeter mi?

2) Satrancı sanat olarak kabul ettiğimize göre satranç oynayan bilgisayarlar, yani makineler bir sanat eseri mi yaratıyorlar? Kendileri birer sanatçı mı?

Bu konular hakkında cevapları size bırakıyor ve cevapları bulana birer piramit satranç takımı kazanacaklarını üzümlere söyleyemiyorum. Son bir soru daha, lütfen bunu iyi düşünün

Siz bir sanatçı mısınız?

Sanatı tarif etmeye mecbur olsam, oyundur! Derim.
-Bedri Rahmi Eyübođlu

